ФП 2025-4
ISSN 1995-6134

УДК *336.71:347.736:658.15*
DOI: http://doi.org/10.5281/zenodo.16746447

В.А. ЛИСЕНКО,
аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна; e-mail: adunktura.univd@ukr.net;
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-0339-9043

ІДЕНТИФІКАЦІЯ СИСТЕМИ СУБ'ЄКТІВ КОНТРОЛЮ ЗА АДВОКАТСЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ТА ОСОБЛИВОСТЕЙ ЇХ ПОВНОВАЖЕНЬ

V.A. LYSENKO,
Doctoral Student, Kharkiv National University of Internal Affairs,
Kharkiv, Ukraine; e-mail: adunktura.univd@ukr.net;
ORCID: https://orcid.org/0009-0000-0339-9043

IDENTIFICATION OF THE SYSTEM OF ACTORS EXERCISING CONTROL OVER ADVOCACY AND THE SPECIFIC FEATURES OF THEIR POWERS

АНОТАЦІЇ (ABSTRACTS), КЛЮЧОВІ СЛОВА (KEYWORDS)

Постановка проблеми. Система контролю за адвокатською діяльністю в Україні характеризується складною дуалістичною природою, у межах якої поєднуються корпоративна автономія адвокатського самоврядування та зовнішній публічно-правовий нагляд. Наявність різнорівневих суб'єктів контролю, фрагментарність нормативного регулювання, юрисдикційна неузгодженість і ризики дублювання санкцій зумовлюють потребу в науковому переосмисленні структури системи, її повноважень та механізмів взаємодії, що впливають на незалежність адвокатури й ефективність правозахисної функції. **Мета.** Формування цілісної теоретико-правової моделі системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю в Україні шляхом ідентифікації їх правового статусу, повноважень та механізмів міжінституційної взаємодії з урахуванням принципів незалежності адвокатури та законності контролю. **Методи.** Формально-юридичний метод застосовано для аналізу норм КПК України (ст.480–482), законодавства про адвокатуру, антикорупційне та фінансове регулювання, з метою визначення компетенцій і меж повноважень внутрішніх та зовнішніх суб'єктів контролю. Системно-структурний метод використано для ідентифікації інституційної архітектури системи контролю, взаємозв'язків між корпоративними органами, судами, слідчими суддями, правоохоронними органами, Держфінмоніторингом, НАЗК і Міністерством юстиції України. Порівняльно-правовий метод дозволив співставити українську модель із підходами європейських країн, що забезпечило аргументованість висновків щодо належного балансу між автономією адвокатури та публічним наглядом. **Результати.** Проаналізовано систему суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю як багаторівневу дуалістичну модель, де корпоративні органи забезпечують виключну дисциплінарну юрисдикцію й кваліфікаційний контроль, а публічно-правовий контур виконує процесуально-захисні, наглядові та аналітичні функції. Встановлено наявність ключових дисфункцій: відсутність уніфікованих процедур, внутрішня диспропорція повноважень, дублювання санкцій, недостатня транспарентність дисциплінарних процесів та обмеженість судового контролю. Обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення механізмів координації компетенцій, процесуальних запобіжників (публічні критерії оцінки, фіксація процедур, оприлюднення мотивованих витягів рішень), а також посилення судового нагляду як гарантії незалежності адвокатури. **Висновки.** Система контролю за адвокатською діяльністю потребує адміністративно-правової уніфікації та впорядкування юрисдикційних меж між її суб'єктами. Запропонована модель удосконалення передбачає підвищення прозорості, підзвітності та правової визначеності контрольних процедур за одночасного збереження автономії адвокатського самоврядування. Розмежування компетенцій, імперативне впровадження процесуальних гарантій та підсилення судового нагляду здатні забезпечити збалансовану, ефективну та юридично виважену систему контролю, що відповідає європейським стандартам незалежності адвокатури.

Ключові слова: *контроль за адвокатською діяльністю; адвокатське самоврядування; дисциплінарна юрисдикція; процесуальні гарантії; незалежність адвокатури; юрисдикційне розмежування; публічний нагляд*

***

© Лисенко В.А., 2025
Open access under CC BY license

Problem statement. The system of control over advocacy in Ukraine is characterized by a complex dualistic nature, combining the corporate autonomy of bar self-governance with external public-law oversight. The presence of multi-level control actors, fragmented regulatory provisions, jurisdictional inconsistencies, and the risk of duplicate sanctions necessitate a scholarly reconsideration of the system's structure, its powers, and mechanisms of interaction, all of which influence the independence of the bar and the effectiveness of its human-rights function. **Purpose.** To develop a coherent theoretical and legal model of the system of actors exercising control over advocacy in Ukraine by identifying their legal status, powers, and inter-institutional interaction mechanisms, taking into account the principles of bar independence and legality of oversight. **Methods.** The formal-legal method was applied to analyse the provisions of the Criminal Procedure Code of Ukraine (Arts. 480–482), legislation on the bar, as well as anti-corruption and financial regulations in order to determine the competencies and limits of authority of internal and external control actors. The systemic-structural method was used to identify the institutional architecture of the control system and the interconnections between corporate bodies, courts, investigating judges, law-enforcement agencies, the State Financial Monitoring Service, the National Agency on Corruption Prevention, and the Ministry of Justice of Ukraine. The comparative-legal method enabled a juxtaposition of the Ukrainian model with approaches adopted in European states, thereby substantiating conclusions regarding an appropriate balance between bar autonomy and public oversight. **Results.** The system of actors responsible for controlling advocacy is analysed as a multilevel dualistic model in which corporate bodies exercise exclusive disciplinary jurisdiction and qualification control, while the public-law segment performs procedural-protective, supervisory, and analytical functions. Key dysfunctions have been identified: the absence of unified procedures, internal disproportions in powers, duplication of sanctions, insufficient transparency of disciplinary processes, and limited judicial oversight. The necessity of legislative consolidation of coordination mechanisms, procedural safeguards (public assessment criteria, procedural recording, publication of reasoned excerpts of decisions), and strengthening judicial review as a guarantee of bar independence is substantiated. **Conclusions.** The system of control over advocacy requires administrative-legal unification and clarification of jurisdictional boundaries among its actors. The proposed improvement model envisages enhanced transparency, accountability, and legal certainty of oversight procedures while preserving the autonomy of bar self-governance. Clear delineation of competencies, mandatory implementation of procedural guarantees, and the reinforcement of judicial oversight can ensure a balanced, effective, and legally sound system of control that complies with European standards of bar independence.

Keywords: *control over advocacy; advocacy self-government; disciplinary jurisdiction; procedural guarantees; independence of the bar; jurisdictional demarcation; public oversight*

Постановка проблеми

Адвокатська діяльність виступає ключовим інститутом забезпечення права на захист і функціонування правової держави, що визначає високі вимоги до професійної етики, кваліфікації та відповідальності адвокатів. Водночас ефективна система контролю за адвокатською діяльністю є необхідною для запобігання зловживанням, підтримки стандартів професійної практики та захисту інтересів клієнтів. Грамотної організації такої системи досягають лише при збалансуванні принципів незалежності адвокатури та підзвітності суспільству, що ставить завдання точного виявлення суб'єктів контролю, їх правового статусу та меж повноважень.

Актуальність дослідження визначається тим, що система суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю є багаторівневою і багатофункціональною. До неї належать органи державної влади (органи юстиції, органи досудового розслідування та суди), інститути самоорганізації адвокатури (всеукраїнські та регіональні органи адвокатського самоврядування, дисциплінарні комісії), а також громадські інститути й професійні організації, які здійснюють нагляд, надають експертну оцінку або ініціюють дисциплінарні процедури. Їх повноваження охоплюють нормативно-правове регулювання, ліцензування або реєстрацію, інспекційний нагляд, дисциплінарні стягнення, контроль за дотриманням правил професійної етики та, у певних випадках, забезпечення кримінально-правової відповідальності. Особливості цих повноважень – їхній приріст від адміністративно-організаційних до юрисдикційних функцій, наявність процедурних гарантій або їх брак, а також потенційні пересічні компетенції, що створюють ризики дублювання функцій та порушення принципу процесуальної автономії адвоката.

Актуальність дослідження зумовлює необхідність системного аналізу ідентифікації суб'єктів контролю та конкретизації меж їх повноважень з метою усунення нормативних колізій і процесуальних прогалин. Основна наукова проблема полягає в тому, щоб розробити концептуальний каркас класифікації суб'єктів контролю, виокремити критерії розподілу компетенцій, оцінити відповідність існуючих повноважень конституційним гарантіям незалежності адвокатури і правам захисту, а також запропонувати

ISSN 1995-6134

практично орієнтовані механізми координації, які забезпечать ефективний контроль без надмірного втручання в професійну автономію. Це вимагає поєднання доктринального аналізу, порівняльно-правового підходу та процедурно-інституційного вивчення для формулювання обґрунтованих рекомендацій щодо законодавчої та організаційної оптимізації.

Оцінка стану наукових досліджень у сфері контролю за адвокатською діяльністю засвідчує сформованість фундаментального теоретичного каркасу, у межах якого ключовою концепцією виступає дуалізм системи контролю. Засновником концептуального розуміння корпоративної автономії в національній доктрині виступив В.В. Заборовський, який обґрунтував домінування самоврядного контролю як гарантії незалежності адвокатури. Подальший розвиток теорії корпоративного контролю здійснено Т.В. Варфоломєєвою, яка визначила КДКА як суб'єкта делегованої публічної влади в межах самоврядної системи, та С.С. Бандуркою, який інституціоналізував кваліфікаційні фільтри доступу до професії. Науковці заклали основи розуміння адвокатського самоврядування як первинного рівня контролю, але не сформували універсальної моделі його взаємодії із зовнішнім публічно-правовим контуром.

Судовий сегмент контролю ґрунтовно досліджено в роботах О. Дмитрик, О. Воронової, О. Макуха та О. Паращенка, які розмежували процесуально-захисний контроль слідчого судді та адміністративно-судову ревізію рішень органів самоврядування. Водночас О.С. Заяць наголосив на обмеженому характері впливу правоохоронних органів, допустимому лише через санкціонування слідчим суддею, а Н.В. Ільків та О.В. Ільницький визначили доктринальну роль ЄСПЛ як наднаціонального обмежувача надмірного державного втручання. Однак проблема чіткої процедурної побудови механізмів узгодження судового контролю та дисциплінарної автономії адвокатури залишається концептуально невирішеною.

Спеціалізований адміністративний контроль досліджували М.В. Семенов, Н. Артем'єва. Хоча ці дослідження окреслили межі втручання держави у специфічні сфери публічних обов'язків адвоката, вони не сформували єдиного методологічного стандарту оцінювання сумісності таких контрольних механізмів з режимом адвокатської таємниці та гарантіями професійної незалежності. Відсутність універсального критерію допустимості адміністративного втручання залишається системним недоліком.

Питання апеляційного та ієрархічного корпоративного перегляду висвітлено у працях В.В. Грисюк, яка обґрунтувала роль ВКДКА як фільтра уніфікації дисциплінарної практики, тоді як О.А. Борщевський та Я.І. Маслова довели наявність непрямих контрольних впливів з боку фіскальних органів та Президента України відповідно. Ю.П. Сопілко вперше ввів в науковий дискурс громадський контроль як додатковий неінституційний вимір нагляду за корпоративними органами. Проте питання юридичної природи рішень таких суб'єктів, меж їх впливу, а також співвідношення між обов'язковим і дорадчим характером їх впливу залишається невизначеним у теорії і практиці.

Попри значну доктринальну розробку проблематики, низка системних аспектів залишається поза межами комплексного наукового вирішення. У національній теорії та практиці відсутня нормативно визначена модель юрисдикційної делімітації між корпоративними, судовими та адміністративними суб'єктами контролю, що спричиняє ризики дублювання повноважень та паралельного притягнення адвоката до відповідальності всупереч принципу "non bis in idem". Невизначеним залишається й правовий статус актів органів адвокатського самоврядування у порівнянні з актами суб'єктів публічної адміністрації, що призводить до колізій у механізмах їх оскарження та виконання. Додатковою проблемою є відсутність уніфікованих критеріїв допустимого адміністративного втручання у професійну діяльність адвоката, зокрема у контексті забезпечення непорушності адвокатської таємниці. Не отримала належної правової регламентації і модель громадського контролю, яка лишається поза чітко визначеним правовим полем впливу та позбавлена формалізованого обсягу юридичних наслідків. Таким чином, ключова науково-практична проблема полягає не у відсутності суб'єктів контролю, а у відсутності цілісної адміністративно-правової архітектоніки, здатної забезпечити ієрархічне узгодження юрисдикцій, функціональну координацію повноважень та баланс між незалежністю адвокатури й законністю зовнішнього нагляду.

Мета дослідження полягає у формуванні цілісної теоретико-правової моделі системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю в Україні шляхом ідентифікації їх правового статусу, повноважень та механізмів міжінституційної взаємодії з урахуванням принципів незалежності адвокатури та законності контролю. *Но-*

ISSN 1995-6134

визна результатів полягає у розробленні комплексної адміністративно-правової моделі ідентифікації та функціонального узгодження суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю, що вперше системно розмежовує їх юрисдикції, визначає правову природу актів контролю, встановлює запобіжники дублювання відповідальності на основі принципу "non bis in idem" та формує критерії допустимого втручання у професійну незалежність адвоката з урахуванням гарантій адвокатської таємниці. *Завданнями* є: аналіз структурно-інституційної системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю та встановлення їх юрисдикційних меж; визначення правової природи та обсягу повноважень корпоративних, судових, адміністративних і громадських суб'єктів контролю; дослідження співвідношення та механізмів взаємодії суб'єктів контролю з урахуванням принципу non bis in idem та гарантій адвокатської незалежності; оцінка наявних прогалин правового регулювання щодо ієрархії, координації та оскарження актів контрольних суб'єктів; обґрунтування напрямів вдосконалення адміністративно-правового механізму контролю за адвокатською діяльністю з урахуванням стандартів захисту адвокатської таємниці й європейської правової доктрини.

Структура та функції системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю

Система суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю становить ієрархічно та функціонально взаємопов'язану сукупність уповноважених інституцій, які в межах визначеної законом юрисдикції здійснюють оцінку відповідності діяльності адвокатів та їхніх органів самоврядування встановленим правовим, етичним і професійним стандартам; ця система вирізняється дуалізмом, що охоплює внутрішні (корпоративні) суб'єкти – Національну асоціацію адвокатів України (НААУ) та її органи, зокрема Раду адвокатів України (РАУ) і Кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатури (КДКА), які реалізують самоврядний кваліфікаційний та дисциплінарний контроль, та зовнішні (державні) суб'єкти – органи судової влади, правоохоронні інститути й спеціалізовані органи публічної адміністрації, що забезпечують процесуальний, наглядовий або адміністративно-правовий контроль, при цьому РАУ в межах Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" [1] формує і веде Єдиний реєстр адвокатів України, встановлює розмір щорічних внесків, організовує й контролює діяльність КДКА та затверджує зразки свідоцтв і посвідчень, виконуючи фундаментальну нормативно-організаційну функцію самоврядування; КДКА як спеціалізований корпоративний орган здійснює контроль за допуском до професії через Кваліфікаційну палату та дисциплінарну відповідність через Дисциплінарну палату відповідно до положень Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" та Правил адвокатської етики [1; 2], тоді як слідчі судді забезпечують процесуально-захисний контроль за законністю втручань правоохоронних органів у діяльність адвоката відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, а суди адміністративної юрисдикції, діючи в межах Кодексу адміністративного судочинства України, здійснюють судову ревізію рішень і дій органів самоврядування на предмет законності, процедурної відповідності та пропорційності, що становить ключовий механізм зовнішнього публічно-правового контролю за корпоративними органами.

Органи прокуратури та досудового розслідування (НАБУ, ДБР, НПУ) здійснюють наглядовий контроль у кримінальних провадженнях відповідно до Кримінального процесуального кодексу України та спеціальних законів, проте їх повноваження щодо адвокатів істотно обмежені гарантійними приписами статей 480–482 КПК, які встановлюють виключну підслідність, обов'язковість судового санкціонування будь-яких дій, що можуть стосуватися адвокатської таємниці, а також участь уповноваженого представника Ради адвокатів регіону; Державна служба фінансового моніторингу України реалізує спеціалізований адміністративно-правовий контроль у сфері протидії відмиванню доходів та фінансуванню тероризму, обмежуючись фінансово-транзакційними обов'язками адвоката як суб'єкта первинного фінансового моніторингу без поширення контролю на консультаційну діяльність, захищену адвокатською таємницею, тоді як Національне агентство з питань запобігання корупції здійснює антикорупційний нагляд у виключних випадках набуття адвокатом публічного статусу, контролюючи дотримання вимог щодо конфлікту інтересів та декларування без права втручання у професійну діяльність. При цьому повноваження Міністерства юстиції України у цій сфері є опосередкованими та зводяться до реєстраційного контролю адвокатських об'єднань і нормативно-аналітичного моніторингу без дисциплінарного чи владно-розпорядчого впливу на адвокатуру, що у своїй сукупності формує дуалістичну систему контролю, ядром якої є корпоративне самоврядування, представлене НААУ, Радою адвокатів України як органом організаційно-нормативного контролю та

ISSN 1995-6134

КДКА як виключним суб'єктом кваліфікаційно-дисциплінарної юрисдикції, тоді як зовнішній контур публічного контролю включає слідчих суддів, які забезпечують процесуально-захисні гарантії від неправомірного втручання (ст.480–482 КПК), адміністративні суди, що здійснюють судову ревізію актів органів самоврядування на відповідність принципам законності та пропорційності, та спеціалізовані органи публічного контролю, повноваження яких суворо обмежені сферою фінансової та антикорупційної комплаєнтності, але виключають доступ до сутності правової допомоги, професійного судження та адвокатської таємниці, що у підсумку забезпечує функціональну інтегрованість системи за умови чіткого юрисдикційного розмежування суб'єктів і дотримання конституційного стандарту незалежності адвокатури.

Наукові підходи до системи контролю за адвокатурою: дуалізм корпоративної автономії та публічної відповідальності

Науковий дискурс щодо системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю концентрується на проблемі гармонізації корпоративної автономії та публічної відповідальності. В.В. Заборовський підкреслював дуалістичну природу системи та домінантну роль НААУ як гаранта незалежності, наголошуючи на необхідності суворого обмеження впливу зовнішніх суб'єктів [3]. Т.В. Варфоломєєва детально окреслює КДКА як спеціалізований корпоративний орган, котрий, здійснюючи кваліфікаційний і дисциплінарний контроль, одночасно виступає носієм делегованої публічної влади з відповідними юридичними наслідками для суб'єктів професії [4]. С.С. Бандурка концентрує увагу на Кваліфікаційній палаті КДКА як ключовому профільному фільтрі доступу до професії, з особливим акцентом на необхідності захисту її повноважень від зовнішнього політичного чи адміністративного тиску [5]. Дослідницькі розробки О. Дмитрика, О. Воронової, О. Макуха та О. Паращенка уточнюють роль судової влади як обов'язкового зовнішнього контролю, розмежовуючи процесуально-захисну функцію слідчих суддів у кримінальному процесі (ст.480–482 КПК) та адміністративно-юридичну ревізію рішень КДКА у сфері адміністративного судочинства [6]. О.С. Заяць підкреслює, що повноваження правоохоронних органів щодо адвокатів залишаються потенційними й суворо регламентованими процесуальними гарантіями, а їхня діяльність відбувається під егідою судового санкціонування (слідчого судді) [7]. М.В. Семенов акцентує на виникненні повноважень спеціалізованих органів публічної адміністрації, зокрема Державної служби фінансового моніторингу України, лише за наявності статусу адвоката як суб'єкта первинного фінансового моніторингу, що визначає вузькоцільовий характер адміністративного втручання, не зачіпаючи суті правничої допомоги.

Наднаціональний вимір контролю представлений Європейським судом з прав людини, який, як зазначають Н.В. Ільків і О. В. Ільницький, не здійснює прямого нагляду за українською адвокатурою, проте його практика встановлює кінцеві межі допустимого втручання, імперативи пропорційності та необхідності, закріплені в ст.ст.6 і 8 ЄКПЛ, і таким чином виступає стратегічним орієнтиром для національної системи контролю [10]. Одночасно в наукових дослідженнях підкреслюється роль Міністерства юстиції України як суб'єкта публічно-правового контролю в реєстраційно-аналітичній площині, що забезпечує легітимність організаційних форм адвокатури без прямих дисциплінарних повноважень [11, с.161–164]. При цьому адміністративні інструменти контролю доповнюються повноваженнями центрів з надання безоплатної вторинної правничої допомоги щодо адміністративно-фінансового аудиту адвокатів, які виконують делеговані державою функції, відповідно до Закону України "Про безоплатну правничу допомогу" [12; 13]. Етико-антикорупційний нагляд НАЗК виникає лише в разі прирівняння адвоката до публічної особи і обмежується питаннями доброчесності та конфлікту інтересів без права втручання у професійну діяльність [11], тоді як Антимонопольний комітет може опосередковано впливати на економічні аспекти функціонування адвокатських об'єднань (реклама, тарифи) як винятковий механізм регуляції конкурентних відносин [12]. Законодавчий контур визначає Верховна Рада як суб'єкт формування архітектури контролю, встановлюючи межі повноважень усіх учасників системи [13, с.19–20], натомість ефективність взаємодії та координації суб'єктів значною мірою залежить від якості адміністративних процедур і механізмів узгодження компетенцій на національному рівні (адміністративна практика та доктрина) [14, с.443–444], що в комплексі підтверджує багаторівневу, піраміdальну структуру системи контролю з її верхнім законодавчо-наднаціональним ядром, середньою ланкою судово-адміністративного нагляду та корпоративним фундаментом, представленим КДКА і РАУ, які несуть первинну відповідальність за професійну якість і етику (системна модель згідно з узагальненнями С.С.

ISSN 1995-6134

Бандурки [15, с.72–78]).

Отже, висновки наукового дискурсу підтверджують, що система суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю в Україні є складною багаторівневою структурою з вираженим дуалізмом корпоративного та публічно-правового контурів: В.В. Грисюк розглядає Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури (ВКДКА) як важливий апеляційний інститут внутрішньої легітимації й уніфікації рішень регіональних КДКА, що запобігає необґрунтованому судовому оскарженню та сприяє формуванню єдиної дисциплінарної практики [16]. Водночас дослідження О.А. Борщевського акцентує на загальнофіскальному та трудовому нагляді як зовнішніх межах регулювання, що мають обмежуватись документаційними рамками без вторгнення в адвокатську таємницю [17], а конституційно-політичний вимір моделюється через позицію Я.І. Маслової щодо ролі Президента України як суб'єкта, здатного ініціювати законодавчі зміни, що впливають на архітектуру контролю (ст.93 Конституції України) [18], тоді як В.А. Денісенко підкреслює потенційну, хоча опосередковану роль РНБО у надзвичайних питаннях національної безпеки, що вимагає чіткої правової регламентації втручань [19]. Роль неінституційних акторів громадського контролю виокремлює Ю.П. Сопілко, відзначаючи значимість громадських організацій адвокатів і громадських рад у моніторингу прозорості та об'єктивності рішень КДКА і РАУ [20]. Підсумовуючи результати широкого наукового аналізу (зокрема досліджень В.В. Заборовського, Т.В. Варфоломєєвої, О. Дми-трика та ін.), слід констатувати, що внутрішнє корпоративне ядро (НААУ, РАУ, КДКА) забезпечує первинну відповідальність за професійну якість і етику, тоді як зовнішній контур (суди, спеціалізовані адміністративні органи, фіскальні інститути) виконує захисні й наглядові функції в чітко визначених межах; це все разом засвідчує, що координація юрисдикцій і процесуальна уніфікація повноважень залишаються визначальними умовами для запобігання неправомірному тиску та збереження незалежності адвокатури.

Проблеми та перспективи удосконалення системи контролю за адвокатською діяльністю в Україні

На підставі проведеного дослідження встановлено, що основною вадою системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю в Україні є юрисдикційна неузгодженість та відсутність чіткої адміністративно-правової делімітації повноважень між корпоративним і державним контурами контролю, що породжує колізії між виключною дисциплінарною юрисдикцією кваліфікаційно-дисциплінарних органів і потенційним адміністративним або фіскальним тиском з боку державних інституцій, створюючи ризик подвійного притягнення до відповідальності та підриву принципу proportionality. Виявлені також низька прозорість процедур корпоративних органів та внутрішня незбалансованість повноважень, що сприяє фактичному розширенню дискреції і потребує посилення судової ревізії; отже першочерговим завданням є адміністративно-правова уніфікація контрольних процедур через законодавче закріплення механізму координації компетенцій між корпоративними та спеціалізованими державними суб'єктами, імплементацію принципу виключності дисциплінарної юрисдикції щодо професійних проступків і встановлення обов'язку державних органів у випадках наявності ознак етичного порушення направляти лише мотивоване подання до відповідного кваліфікаційно-дисциплінарного органу без права накладення дублюючих санкцій, що забезпечить запобігання колізіям юрисдикцій, збереження незалежності адвокатури та дотримання стандартів пропорційності втручання.

Наступним напрямом удосконалення є посилення адміністративно-процедурних гарантій прозорості та об'єктивності у діяльності корпоративних суб'єктів контролю шляхом законодавчого встановлення чітких, публічних і недискреційних критеріїв оцінки кваліфікації та дисциплінарних рішень, імперативного запровадження аудіо- або відеофіксації засідань, що розглядають дисциплінарні провадження та кваліфікаційні іспити, та обов'язкового оприлюднення мотивованих витягів із рішень із дотриманням адвокатської таємниці. Одночасно необхідно удосконалити механізми судового нагляду шляхом чіткого законодавчого розмежування компетенції адміністративних і цивільних судів щодо оскарження рішень кваліфікаційно-дисциплінарних органів і цивільно-правових спорів між адвокатом і клієнтом, а також закріплення на рівні процесуального законодавства обов'язкового застосування принципу пропорційності при оцінці дисциплінарних стягнень. Крім того, слід функціонально переосмислити роль Міністерства юстиції України, формалізувавши її як аналітично-моніторингову та реєстраційну без прямого дисциплінарного впливу, та установити для Міністерства юстиції України обов'язок регулярного публічного аудиту ефективності державно-

ISSN 1995-6134

го контролю за адвокатурою з метою виявлення нормативних прогалин і ініціювання законодавчих змін, спрямованих на захист гарантій професійної незалежності, а не їхнє звуження.

За підсумками проведеного аналізу сформовано цілісну модель удосконалення інституційної архітектури контролю за адвокатською діяльністю (рисунок 1), яка ґрунтується на нормативно визначеному узгодженні компетенцій між органами самоврядного професійного контролю та суб'єктами державного нагляду із забезпеченням принципу монопольності дисциплінарних повноважень і недопущенням паралельного застосування тотожних санкцій державними інституціями, впровадженні процесуальних запобіжників публічності та неупередженості в роботі органів адвокатського самоврядування через закріплення чітких, відкритих і позбавлених оціночної дискреції стандартів прийняття рішень, обов'язкову фіксацію процедур розгляду справ технічними засобами та забезпечення публічного доступу до обґрунтованих фрагментів рішень, структурному розмежуванні юрисдикцій адміністративного та цивільного судочинства з безумовним застосуванням критерію пропорційності під час судового перегляду дисциплінарних актів, а також нормативній конкретизації наглядово-аналітичної та облікової ролі центрального органу юстиції шляхом запровадження регулярних відкритих оцінювань результативності державного контролю і формування інструментів міжінституційної взаємодії, зокрема публічних інформаційних реєстрів; передбачається, що впровадження цієї моделі забезпечить подолання компетенційних колізій, посилення відкритості та підзвітності органів контролю, підвищення якості судового моніторингу рішень і водночас гарантування автономії адвокатської професії в умовах належного суспільно-правового нагляду.

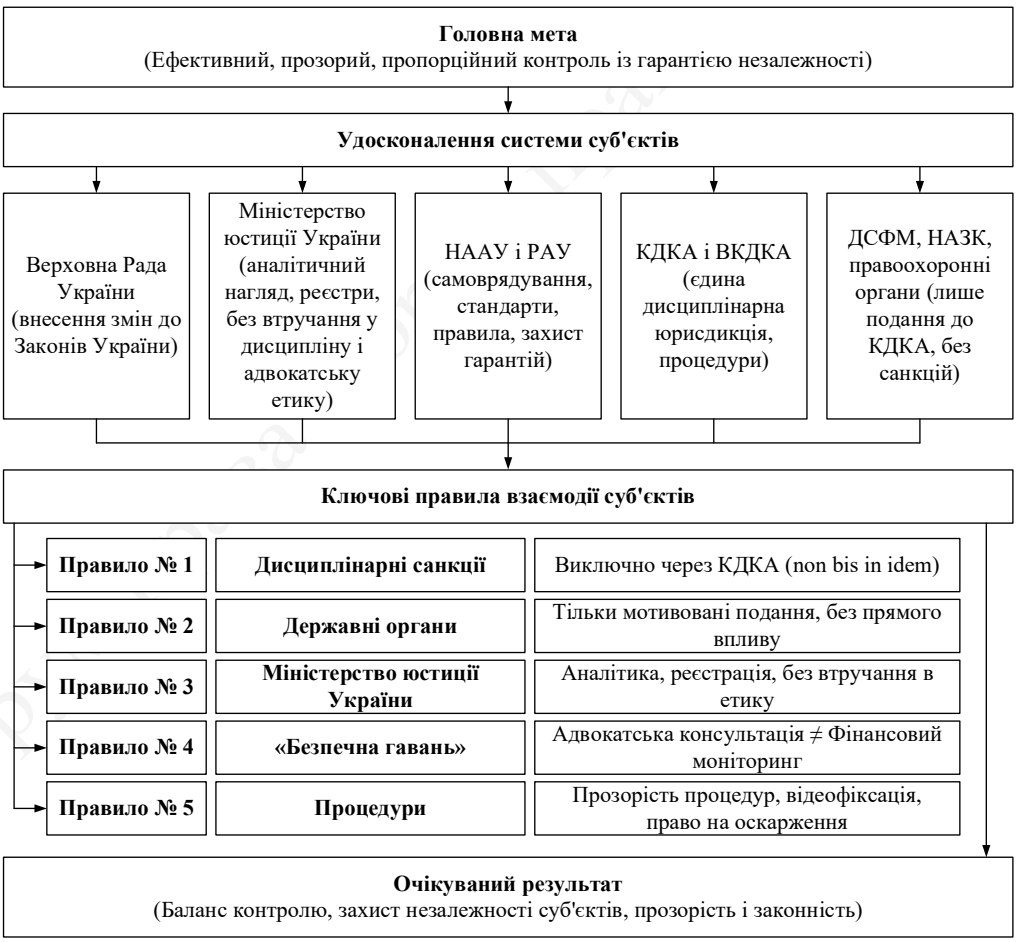

Рисунок – Схема запропонованих шляхів удосконалення системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю

ISSN 1995-6134

Отже, запропонована модель контролю за адвокатською діяльністю має бінарну та компетенційно диверсифіковану структуру, у межах якої діє професійне самоврядне ядро, відповідальне за реалізацію дисциплінарних повноважень, та зовнішній публічно-правовий сегмент, уповноважений здійснювати моніторинг дотримання суспільно значимих обов'язків і забезпечувати судово-правові гарантії. Ключовими проблемами цієї моделі залишаються відсутність узгодженої демаркації компетенцій та імовірність паралельного застосування юридичної відповідальності за тотожні діяння, що зумовлює необхідність нормативного впровадження критеріїв пропорційності та неприпустимості повторного санкціонування, а також посилення процесуальної відкритості та передбачуваності процедур у діяльності органів адвокатського самоврядування.

Висновки

Проведено систематизацію суб'єктів контролю за банківською діяльністю, на основі якої розроблено ієрархічну блок-схему взаємодії ключових учасників (Національний банк України, Фонд гарантування вкладів, органи фінансового моніторингу, Міністерство фінансів України, правоохоронні органи, внутрішній аудит банків), де кожен має визначені повноваження та канали обміну інформацією. При цьому передбачено посилення координації ролей (меморандуми про співпрацю), стандарти передачі даних у реальному часі та механізми раннього попередження для оперативного реагування на ризики та мінімізації дублювання функцій.

Конфлікт інтересів

Автор не перебуває у фінансових або інших відносинах, які можна розцінювати як конфлікт інтересів.

Вираз вдячності

Дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Харківського національного університету внутрішніх справ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text
2. Правила адвокатської етики / затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року 09 червня 2017 року, документ n0001891-17 (Зі змінами, затвердженими З'їздом адвокатів України 2019 року 15 лютого 2019 року). https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text
3. Заборовський В. В. Конституційно-правове регулювання статусу адвокатури в Україні. *Порівняльно-аналітичне право*. 2015. № 4. С. 418–419.
4. Варфоломеєва Т. В. Впровадження міжнародних правил адвокатської етики в Україні. *Вісник Академії адвокатури України*. 2009. № 1(14). С. 7–20.
5. Бандурка С. С. Стан наукової розробленості взаємодії держави та адвокатури в системі захисту прав і свобод людини. *Форум права*. 2023. № 75(2). С. 89–99. http://doi.org/10.5281/zenodo.7699533
6. Дмитрик О., Воронова О., Макух О., Паращенко О. Сучасні проблеми реалізації повноважень суб'єктами первинного фінансового моніторингу (на прикладі адвокатської діяльності). *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2023. Том 5 (52). С. 494–523. http://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4176
7. Заяць О. С. Правове забезпечення гарантій адвокатської діяльності в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право"*. 2024. Вип. 84. Част. 4. С. 172–176. http://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.4.24
8. Ільків Н. В., Ільницький О. В. Імплементація практики Європейського суду з прав людини в національному механізмі захисту права на безпечні умови праці. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2021. № 3. С. 73–78. http://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.13
9. Розсоха С. С. Правовий статус міністерства юстиції України як суб'єкта адміністративно-правового забезпечення нотаріальної діяльності в Україні. *Юридична наука*. 2020. № 4 (106). Том 1. С. 159–166.
10. Про безоплатну правничу допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text
11. Скиба В. М. Повноваження національного агентства з питань запобігання корупції як органу системи антикорупційних органів. *Галицькі студії: Юридичні науки*. 2023. № 2. С. 58–60. http://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-2-10
12. Веснін С. О. Поняття, ознаки та функції органів адвокатського самоврядування. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 2. С. 227–232. http://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.43
13. Абдуллазаде Фюрган Шірали огли. Верховна Рада України як суб'єкт законодавчого процесу.

ISSN 1995-6134

Юридичний науковий електронний журнал. 2022. № 8. С. 18–21. http://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/1
14. Каденко О. О. Взаємодія національної асоціації адвокатів України з іншими суб'єктами. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 442–446. http://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/107
15. Бандурка С. С. Взаємодія адвокатури з органами державної влади та іншими суб'єктами владних повноважень. *Право.ua*. 2023. № 4. Част. 2. С. 71–80. http://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.4-2.11
16. Грисюк В. В. Інституційне середовище адвокатури України. *Публічне право*. 2020. № 3. С.205–214.
17. Борщевський О. А. Окремі теоретико-правові аспекти податкового контролю адвоката в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право"*. 2023. Вип. 80. Част. 2. С. 235–240. http://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.37
18. Маслова Я. І. Президент України як суб'єкт публічної адміністрації. *Juris Europensis Scientia*. 2021. Вип. 2. С. 75–79. http://doi.org/10.32837/chern.v0i2.209
19. Денісенко В. А. Особливості спрямованості діяльності суб'єктів забезпечення національної безпеки в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 1. С. 831–834. http://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/200
20. Вилков С. В. Роль громадських інституцій у контролі за діяльністю адвокатського самоврядування. *Актуальні проблеми криміналістичного та експертного забезпечення діяльності правоохоронних органів та суду в Україні:* Тези доповідей учасників науково-практичної конференції, (м. Харків, 28 травня 2021 р.). Харків, 2021. С. 129–131.

REFERENCES

1. *Pro advokaturu ta advokatsku diialnist* [On the Bar and Advocacy]. Zakon Ukrainy (05.07.2012 No. 5076-6) https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text (in Ukr.).
2. *Pravyla advokatskoi etyky* [Rules of Attorney Ethics] / zatverdzheni Zvitno-vybornym zizdom advokativ Ukrainy 2017 roku 09 chervnia 2017 roku, dokument n0001891-17 (Zi zminamy, zatverdzhenymy Zizdom advokativ Ukrainy 2019 roku 15 liutoho 2019 roku) https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text (in Ukr.).
3. Zaborovskyi, V. V. (2015). Konstytutsiino-pravove rehuliuvannia statusu advokatury v Ukraini [Constitutional and legal regulation of the status of the bar in Ukraine]. *Porivnialno-analitychne pravo,* (4), 418–419 (in Ukr.).
4. Varfolomieieva, T. V. (2009). Vprovadzhennia mizhnarodnykh pravyl advokats'koi etyky v Ukraini [Implementation of international rules of attorney ethics in Ukraine]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy, 1*(14), 7–20 (in Ukr.).
5. Bandurka, S. S. (2023). Stan naukovoi rozroblenosti vzaiemodii derzhavy ta advokatury v systemi zakhystu prav i svobod liudyny [State of scientific development of interaction between the state and the bar in protecting human rights and freedoms]. *Forum prava, 75*(2), 89–99. https://doi.org/10.5281/zenodo.7699533 (in Ukr.).
6. Dmytryk, O., Voronova, O., Makukh, O., & Parashchenko, O. (2023). Suchasni problemy realizatsii povnovazhen subiektamy pervynnoho finansovoho monitorynhu (na prykladi advokatskoi diialnosti) [Modern problems of exercising powers by subjects of primary financial monitoring (on the example of advocacy)]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky, 5*(52), 494–523. https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4176 (in Ukr.).
7. Zaiats, O. S. (2024). Pravove zabezpechennia harantii advokatskoi diialnosti v Ukraini [Legal support for guarantees of advocacy in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriia "Pravo", 84*(4), 172–176. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.4.24 (in Ukr.).
8. Ilkiv, N. V., & Ilnytskyi, O. V. (2021). Implementatsiia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny v natsionalnomu mekhanizmi zakhystu prava na bezpechni umovy pratsi [Implementation of ECtHR practice in the national mechanism for protecting the right to safe working conditions]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo,* (3), 73–78. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2021.03.13 (in Ukr.).
9. Rozsokha, S. S. (2020). Pravovyi status Ministerstva yustytsii Ukrainy yak subiekta administratyvno-pravovoho zabezpechennia notarial'noi diialnosti v Ukraini [Legal status of the Ministry of Justice of Ukraine as a subject of administrative and legal support of notarial activity]. *Iurydychna nauka*, 4(106)(1), 159–166 (in Ukr.).
10. *Pro bezoplatnu pravnychu dopomohu* [On Free Legal Aid] Zakon Ukrainy (02.06.2011 No. 3460-6). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text (in Ukr.).
11. Skyba, V. M. (2023). Povnovazhennia Natsionalnoho ahentstva z pytan zapobihannia koruptsii yak orhanu systemy antykoruptsii [Powers of the National Agency on Corruption Prevention]. *Halytski*

ISSN 1995-6134

studii: Yurydychni nauky, (2), 58–60. https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-2-10 (in Ukr.).
12. Vesnin, S. O. (2022). Poniattia, oznaky ta funktsii orhaniv advokats'koho samovriaduvannia [Concept, features, and functions of bar self-governance bodies]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo,* (2), 227–232. https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.02.43 (in Ukr.).
13. Abdullazade, Fyurhan Shirali ohly. (2022). Verkhovna Rada Ukrainy yak subiekt zakonodavchoho protsesu [The Verkhovna Rada of Ukraine as a subject of the legislative process]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal,* (8), 18–21. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-8/1 (in Ukr.).
14. Kadenko, O. O. (2022). Vzaiemodiia Natsional'noi asotsiatsii advokativ Ukrainy z inshymy subiektamy [Interaction of the National Bar Association of Ukraine with other actors]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal,* (7), 442–446. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-7/107 (in Ukr.).
15. Bandurka, S. S. (2023). Vzaiemodiia advokatury z orhanamy derzhavnoi vlady ta inshymy subiektamy vladnykh povnovazhen [Interaction of the bar with state authorities and other actors of public power]. *Pravo.ua, 4*(2), 71–80. https://doi.org/10.32782/LAW.UA.2023.4-2.11 (in Ukr.).
16. Hrysiuk, V. V. (2020). Instytutsiine seredovyshche advokatury Ukrainy [Institutional environment of the bar of Ukraine]. *Publichne pravo,* (3), 205–214 (in Ukr.).
17. Borshchevskyi, O. A. (2023). Okremi teoretyko-pravovi aspekty podatkovoho kontroliu advokata v Ukraini [Certain theoretical and legal aspects of tax control of lawyers in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsional'noho universytetu. Seriia "Pravo", 80*(2), 235–240. https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.2.37 (in Ukr.)
18. Maslova, Ya. I. (2021). Prezydent Ukrainy yak subiekt publichnoi administratsii [The President of Ukraine as a subject of public administration]. *Juris Europensis Scientia,* (2), 75–79. https://doi.org/10.32837/chern.v0i2.209 (in Ukr.)
19. Denisenko, V. A. (2024). Osoblyvosti spriamovanosti diialnosti subiektiv zabezpechennia natsionalnoi bezpeky v Ukraini [Specifics of the activity focus of national security actors in Ukraine]. *Iurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal,* (1), 831–834. https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-1/200 (in Ukr.).
20. Vylkov, S. V. (2021). Rol hromadskykh instytutsii u kontroli za diialnistiu advokatskoho samovriaduvannia [Role of civil institutions in controlling the activities of bar self-governance]. In: *Aktualni problemy kryminalistychnoho ta ekspertnoho zabezpechennia diialnosti pravookhoronnykh orhaniv ta sudu v Ukraini: Tezy dopovidei naukovo-praktychnoi konferentsii* (Kharkiv, 28 May 2021) (pp. 129–131) (in Ukr.).

ІНФОРМАЦІЯ ПРО СТАТТЮ (ARTICLE INFO)

Published in:
Форум права: 84 pp. 32–41 (4).

Related identifiers:
10.5281/zenodo.16746447

http://forumprava.pp.ua/files/032-041-2025-4-FP-Lysenko_6.pdf
http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2025_4_6.pdf

License (for files):
Creative Commons Attribution 4.0 International

Received: 15.09.2025
Accepted: 10.10.2025
Published: 14.10.2025
Available online: 14.10.2025

Cite as:

Лисенко, В. А. (2025). Ідентифікація системи суб'єктів контролю за адвокатською діяльністю та особливостей їх повноважень. *Форум Права, 84*(4), 32–41. http://doi.org/10.5281/zenodo.16746447

Lysenko, V. A. (2025). Identyfikatsiya systemy subyektiv kontrolyu za advokatskoyu diyalnistyu ta osoblyvostey yikh povnovazhen [Identification of the System of Actors Exercising Control over Advocacy and the Specific Features of Their Powers]. *Forum Prava, 84*(4), 32–41. http://doi.org/10.5281/zenodo.16746447